

stitution for bibelforskning bl.a. med et fremragende bibliotek. Dominikanerfædrene på École Biblique holder naturligvis daglig aftensang i klostrets smukke kirke. Hver aften på det samme tidspunkt med bøn, bibellæsning og salmesang. Et kvarters tid inde i gudstjenesten begynder kaldet til bøn fra moskeen på den anden side af gaden. École Biblique ligger

jo i den arabiske del af Jerusalem. Så når der et øjeblik bliver stille i klosterkirken, trænger muezzinens råb igennem: "Der er ingen anden gud end Allah, og Muhammed er Allahs sendebud".

"Dette er fra gammel tid tidspunktet for den kristne kirkes aftenbøn. Vi valgte tidspunktet. De andre har valgt at lægge sig oven i vores tid. Så vi holder selvfølgelig

fast og bliver ved," forklarede dominikanerfaderen med et smil og et glimt i øjet.

Måske har han i al enkelhed fat i en ganske udmærket pointe. Måske gælder det mere end nogensinde om at holde fast og blive ved, også når det gælder de synlige tegn.

Jesper Høgenhaven

CLAUS THOMAS NIELSEN:

Os og de andre

Er religion en privatsag?

I lighed med de fleste andre kendte kulturfolk, så mente også de mægtige og højt kultiverede mayaer i Sydamerika, at det, for at sikre verdens beståen, er nødvendigt at bringe ofre til de højere magter. Så vidt vi ved, førte Mayaerne utallige krige alene med det formål at skaffe nok ofre, og på offerpladserne er der ikke kun fundet krigsfanger, men også utallige rester af børn.

Ved festlige lejligheder lagde man hundredvis af stadig levende offerkandidater op på alteret, skar hver enkelt brystkasse op med en stenkniv og løftede det endnu bankende hjerte op mod solen, idet man så mente, at solen som guddom blev næret af blodet, som i nogle minutter fortsat blev pumpet ud af hjertet.

Endnu mere kendt i den vestlige verden er føniskernes børneofringer i Karthago. Fønikerne var oprindelig en kanaanæisk befolkningsgruppe bosat ved Tyrus og Sidon, og allerede i Det gamle testamente omtales deres menne-skeofringer. Senere blev deres hovedby Kartago. I århundreder var Kartago Middelhavets mægtigste by og lige frem til sin udslettelse efter den tredje puniske krig i år 146 før Kristi fødsel formentlig den mest velhavende.

Den gud, som i så mange århundreder sikrede fønikerne velstand og fremgang, var guden

Baal. Og Baal – eller Molok som han vel også kendes som – han havde brug for børneofre.

Det var ganske enkelt skik og brug, at når kulden krævede det, så havde enhver borger i Karthago pligt til at ofre sin førstefødte søn.

I velstandstider var det ofte muligt at sætte slavebørn ind som erstatning for sine egne, men i krisetider blev det atter nødvendigt med det største offer. Der er fundet offersteder i Karthago med rester af mere end tyve tusind børnelig.

Blodet skulle flyde, helst børneblod, og helst byens egne børn. Jo større offer, jo mere hjælp kunne man forvente fra Baal.

*

Spørgsmålet er nu: Er den gud som mayaerne således tilbad og løftede offerets bankende hjerter op imod, er denne guddom den samme gud, som vi kristne beken-der vores tro på? Er føniskernes børneædende Baal den samme gud, som i Det nye testamente siger: "Lad de små børn komme til mig"?

Og bør vi derfor gå i forsinket interreligiøs dialog med fønikerne, idet vi gensidigt anerkender hinandens religioner som ligeværdige og som blot repræsenterende forskellige erkendelsesveje til det samme mål? Burde vi, hvis vi kunne finde nogen, invitere Baals dyrkerne til at bede sammen med os i Købehavns Domkirke, idet vi

anerkender, at det i sidste ende er den samme Gud, vi beder til?

Og bør vi så ikke også undskylde, at kristendommen så intolerant indeholder fordømmelser af Baal og Molokdyrkelsen. Selv Jesus kalder jo Baal for Beelzebul og de onde ånders fyrste og kan derved siges ligefrem at stigmatisere hele det føniske folk. Bør vi undskylde dette og i stedet række hånden frem til en forsinket dialog? Og hvis vi ikke gør det, hvis vi insisterer på, at nogle kulturer og nogle samfund ganske enkelt er nærmere godhedens idé end andre, bør vi så anmeldes til politiet af 66 repræsentanter for den dannede elite?

Ja, det var i hvert fald ikke, hvad romerne mente, da de i de puniske krige mod Karthago stod midt i den vestlige kulturs anden store eksistenskamp, efter grækerne overvandt perserriget. I dag siger man, at kampen handlede om magt og handelsruter, og det gjorde den naturligvis også, men for de kæmpende handlede den først og fremmest om, hvilken kultur der skulle sejre. Øst eller Vest. Østens barbari og despoti eller vestens retfærdigheds friheds- og rationalitetsbegreb. Nogle hundrede år tidligere havde grækerne stået i en lignende eksistenskamp mod det mægtige perserrige, ja det var i denne eksistenskamp, begrebet Europa opstod. Europa var for grækerne frihed og oplysning, Asien var despoti og dæmoni. Og

det havde grækerne og romerne jo ganske ret i. (Også selv om grækernes idé om frihed og romernes om retfærdighed kun var svage skygger af den sande kristne frihed og retfærdighed, på samme måde som den græske fornuft og videnskab kun var en svag forløber for den videnskab og teknologi, som skulle frembringes under kristendommens vinger).

Ved de puniske krige begyndelse havde grækerne tabt til supermagten Kartago, og det svage og fattige Rom stod for tur.

Havde Kartago sejret, så havde den antikke kultur i dag været en glemt parentes, hvis frembringelser og skrifter for længst ville være gået tabt. Også kristendommen, som vi kender den, ville have været utænkkelig, da netop forbindelsen af den jødiske skabelses- og historietanke med den græske rationalitets- og frihedsforståelse og den romerske ret er kristendommens nødvendige forudsætninger. Derfor har kirken ofte forstået de puniske krige og perserkrigene helt på linie med jødernes krige mod Baal-dyrkerne omkring Israel. Den græsk-romerske kultur er gennem det meste af kristenhedens historie blevet set som en del af Helligåndens forberedende virke forud for Evangeliets komme til verden.

Lad os så springe frem til i dag:

*

Tænk nu, hvis der i dag fandtes en milliard mennesker, som dyrkede den børneædende Baal, tænk nu, hvis der i løbet af 30 år var kommet 30 millioner Baal-dyrkende fønikere ind i Europa og tænk nu, hvis fønikiske kvinder i gennemsnit fik 3,5 børn mod europæernes 1,4, således at 15-20 procent af alle børnefødsler i Danmark var Baal-dyrkere og således, at man allerede nu kunne se, at om 20 år vil efter al sandsynlighed over halvdelen af alle børnefødsler i Danmark være børn af Baal-dyrkere, og om ca. 70 år ville de – alt andet lige – udgøre flertallet i befolkningen; deres børneofrende kult ville først blive tilladt, derefter indført som landets officielle religion og snart ville kun dyrkere af denne religion have almindelige borgerrettigheder.

Hvis dette var tilfældet, så ville

alle nok acceptere, at vi havde et problem, og at det, hvis vi ikke stoppede denne udvikling, ville betyde afskaffelsen af det Danmark og det Europa, vi har kendt i mere end tusind år. Alle ville altså acceptere, at religion ikke blot er en privatsag, men tværtimod er det, som former menneskers personligheder og deres holdninger til samfundsspørgsmål. Mennesker, hvis religion dagligt kræver et stadigt pumpende hjerte løftet op mod solen, har såmænd nok også anderledes holdninger til familieliv og samfundsindretning, end vi har. Og da især, hvis de så samtidig mener, at alle, der ikke deltager i deres kult, er urene og mindreværdige.

Udviklingen ville nødvendigvis enten resultere i borgerkrig eller i, at deres religion i tide blev forbudt, og de derfor i realiteten fik valget mellem at assimilere sig fuldstændigt inden for det eksisterende værdifællesskab eller at forlade landet.

Hvornår de skulle forbydes, ville være et spørgsmål om procenter. Det er f.eks. ikke noget problem, at der findes en 10-20 sociale tilfælde i Danmark, som kalder sig selv nazister, men hvis nazismen udviklede sig til en bred folkelig og intellektuel bevægelse, som blev støttet af 5-10% af befolkningen og viste tegn på hurtigt at vokse sig større, så ville vi ganske enkelt være tvunget til at forbyde den. At de lige nu overholder samfundets love er ikke nok, når deres religion kræver, at de, når de får flertallet, afgørende vil ændre dem.

Det samme ville gælde for maya-religionen eller andre trosretninger eller radikale ideologier, som vokser sig så store, at de truer de værdier, vort samfund bygger på.

Derfor måtte det demokratiske Tyskland efter krigen naturligvis forbyde nazismen, og der er stadig god logik i, at nazistiske symboler af enhver art er forbudt i Tyskland.

Den Gud eller ideologi, som fønikere og nazister tror på, og som deres menneske- og samfundssyn derfor afspejler, er ganske enkelt alt for forskellig fra vores, til at samfundet kan bestå, hvis de er andet og mere end en lille minoritet.

Deres gud er ikke blot en helt anden gud end vores, han er også

så forskellig fra vores, at deres religions sejr ville betyde vores kulturs og hele vores værdisystems udslettelse.

*

Jeg tror, at næsten alle er enige i ovenstående. F.eks. burde nazistpartiet have været opløst i 20'ernes Tyskland, netop da det opførte sig som en demokratisk camoufleret folkebevægelse. Og det samme burde Baal-religionen, hvis dens tilhængere blev mange nok. Og når man er enig i dette, så har man også accepteret de tre følgende punkter:

1)

For det første har man accepteret, at borgernes religion ikke nødvendigvis er en for samfundet ligegyldig privatsag, og at det i hvert fald kan være helt afgørende for et bestående samfund, at eventuelle nye borgeres religion ikke er i for stor modsætning til den eller de allerede eksisterende religioner.

Det åbne, frie og tolerante samfund må, hvis det skal overleve, have en grænse for sin åbenhed og tolerance. F.eks. må der nødvendigvis være en grænse for, hvor mange man lukker ind af mennesker, som har en gud, der kræver af dem, at de afskaffer frihed og tolerance. Bliver de for mange, må de enten omvendes eller forlade landet.

Det er en kristen grundpåstand, at der ikke kan eller må være tvang i trosspørgsmål, og derfor er der en udbredt religionsfrihed. Men såvel religionsfriheden som alle andre friheder og i det hele vort menneskesyn, vor rationalitet og vort retsbaserede samfund er produkter af kristendommen og ville forsvinde i samme øjeblik, kristendommen ikke længere er den dominerende religion. Bl.a. derfor må nedkæmpelsen af religioner eller ideologier, der truer med at blive magtfaktorer, nødvendigvis have førsteprioritet. På samme måde, som det i krigstid kan være nødvendigt at suspendere visse frihedsrettigheder og f.eks. internere egne statsborgere med for stærke rødder i fjendens lejr, således som det under anden verdenskrig skete for englændere med tyske rødder og amerikanere med japanske. Naturligvis var det

uretfærdigt over for mange enkeltpersoner, men således kan vi alle komme til at bøde for gerninger, der udføres af vores folk eller vores kultur.

2)

For det andet har man accepteret, at det ikke giver mening sådan ud i det blå at hævde, at vi i virkeligheden alle tror på den samme gud. Selv Københavns domprovst ville formentlig undslå sig for at holde gudstjeneste i fællesskab med en mayapræst eller sammen med en nazist, der påkalder sig en oldgermansk guddom, som sikrer racens renhed. Der findes altså forskellige guder. (Om end kun den sande har objektiv eksistens). Vi tror altså ikke kun forskelligt om Gud, vi tror også på guder, som er forskellige i deres væsen.

3)

Og for det tredje har man accepteret, at man, ud fra det udgangspunkt man nu engang har, må hævde, at ikke blot kan folk tro på vidt forskellige guder, guder kan også være forskellige i større eller mindre grad. Som kristen kan det f.eks. give god mening at sige, at nogle religioner er tættere på den kristne religion end andre. Nogle afguder er ganske enkelt nærmere den sande Gud, end andre er det. Ja, nogle er ligefrem skygger af eller profetier om den sande Gud, mens andre er sataniske og spejlvendte parodier på Ham. Ligesom aben er en spejlvendt parodi på mennesket, eller ligesom kannibalisme er en satanisk parodi på den hellige nadver. Nogle religioner kan sameksistere med kristendommen, mens andre fremkalder strid og vold.

Der er en kerne, og der er cirkler omkring denne kerne.

Kernen, de kristne, det er dem, der bekender sig til Den treenige Gud, hvadenten de så er protestanter, katolikker, baptister eller lign. Vi må som lutheranere betragte de andre som kættere og fordømme dem som sådanne. Vi kan mene, at de tror helt forkert om Gud, men den Gud, de bekender deres tro på, er ikke desto mindre Faderen, Sønnen og Helligånden, og de har de oldkirkelige bekendelser fælles med os.

Uden for dette fællesskab ligger jødedommen. Også jøder har vi

fælles Gud med, og dermed er vi også langt hen ad vejen fælles om rationalitetsbegreb og menneskesyn. Vel vil jøderne ikke acceptere, at Gud, sådan som de kender ham i Bibelen og i hans historie med det udvalgte folk, er treenig, og at Jesus er Kristus, men så sandt som evangeliet er indeholdt i Det gamle testamente som profeti, så er det sande evangelium så at sige skjult til stede i deres midte. Hver gang jøderne fejrer udfrielsen fra Ægypten og smører lammets blod på dørstolperne, så er Jesu kors og blod skjult til stede. De har sandheden, men ser den ikke. Kristendommens mellemværende med jøderne er som en strid mellem brødre. Vi har den samme Far, jøderne har blot endnu ikke forstået, hvordan testamentet skal læses. Men vi véd, som Paulus understreger det, at de engang skal nå den sande forståelse, og allerede nu er der et dybt skæbnefællesskab mellem jøder og kristne. Det jødiske folk og den jødiske stat eksisterer i dag alene under kristenhedens beskyttende vinger, men samtidig vil det efter alle tegn at dømmes blive i Israel, Europas fremtid bliver afgjort. Den dag Europa helt svigter Israel og det jødiske folk, således som så mange politikere direkte og indirekte lægger op til allerede nu, den dag har Europa endegyldigt opgivet at have en fremtid som en del af kristenheden og i øvrigt også mistet sin moralske ret til at have det, og den dag er det for alvor på tide at sikre sine børn og børnebørn opholdstilladelse i Amerika. Og dagen kan komme snart.

Medens jeg i sommer var i Norge, var der samme dag to overskrifter i aviserne. Den ene var, at Trygve Lies tonstunge statue i Oslo for femte gang var blevet væltet af soklen af "ukendte" gerningsmænd. Politiet var angiveligt på bar bund, og ingen nævnte, at det var Trygve Lie, der var generalsekretær for FN 1946-53 og derfor forestod Israels oprettelse! Ingen i kvarteret havde tilsyneladende set de biler og maskiner, der hver gang var nødvendige for at vælte statuen! Man kan være sikker på, at statuen en dag ikke mere kommer på plads igen efter en reparation. Således forbereder også nordmændene sig på tilværelsen som dhimmier.

Den anden nyhed var en kronik i Aftenposten under overskriften "Vi anerkender ikke Israel", hvor den verdensberømte norske forfatter Jostein Gaarder frakender Israel eksistensberettigelse og forudsiger statens snarlige fald. Tilmed opfordrer han perfid nok omverdenen til at undlade at bruge vold over for de fremtidige jødiske flygtninge fra det udslettede Israel og i stedet "modtage dem med Mælk og Honning". Vaskeægte norsk jødehad af islamfascistisk aftapning serveret af en feteret kulturradikal.

Og Gaarder står ikke alene. Israel er en lille vestlig, demokratisk retsstat midt i det despotiske og retsløse muslimske hav, en vesterlandets forpost. Alligevel har 30% af de seneste 20 års FN-resolitioner været vendt mod Israel. Spørger man i dag vestens befolkninger, hvem i verden der udgør den største trussel mod verdensfreden, så svarer de ikke Iran, Syrien, Saudi-Arabien eller andre Islam-fascistiske lande, nej de svarer Israel!

Kun USA's fortsatte magt i verden står i dag mellem Israel og dets udslettelse. Og falder Israel, vil der kun gå kort tid, før hele Europa falder. Og faldet vil være løn som forskyldt. Endnu engang vil Europas skæbne blive afgjort i Det hellige Land. Også i denne forstand er vores skæbne bundet sammen med jødedommens, og ligesom i oldtiden har vi den samme modstander.

*

Andre religioner befinder sig i forskellig grad uden for det jødisk-kristne fællesskab. Det har som nævnt gennem hele kirkens historie været alment accepteret, at den hedenske antik i Grækenland og Rom på mange måder var næsten lige så tæt på evangeliet, som jødedommen er det, og ligesom den var en af Helligånden skabt nødvendig forudsætning for kristendommen.

Ligesom kristendommen i sin egen selvforståelse ikke er et brud med jødedommen, men tværtimod opfyldelsen af den præfiguration, som lå gemt i det jødiske folks historie, således så kirken fra starten ikke kun sig selv som stående i modsætning til den græsk-romerske antik, men langt snarere

som opfyldelsen af alle de længsler der var indeholdt i den. Såvel i mytologien som i kunst og filosofi.

I højere grad end noget andet sted domesticerede de græsk-romerske guder sig selv, dvs. gjorde sig til ét med menneskene og solidariserede sig med dem.

Allerede hos Homer får man næsten ondt af guderne, ved at de er underlagt de samme ubønhørlige love som menneskene. Guderne kan lige så lidt som menneskene undslippe deres skæbne, og først og fremmest er guderne underlagt retfærdigheden og fornuften.

Handler guderne mod retfærdighedens lov, så må de nødvendigvis på et eller andet tidspunkt betale prisen for det. Guderne er aldrig komplet arbitrære despoter.

Og samtidig grundfæstes den vestlige fornuftstanke, tanken om, at rationaliteten, dvs. logos, er universets første byggesten, og at alt er underkastet rationaliteten.

Johannesevangeliet begynder med ordene: I begyndelsen var logos. Det oversættes i den danske Bibel med i begyndelsen var ordet, men det kunne også hedde i begyndelsen var fornuften, rationaliteten. Og i denne betydning var det også Platons og Aristoteles' trosbekendelse.

Med den græske rationalitets oplysningstanke begynder en sekularisering og afmystificering af verden. Dæmonerne flygter, hvor Sokrates skrider frem, og det er derfor langt fra tilfældigt, at den kristne kirke fra starten fandt vigtige lighedspunkter mellem Sokrates og Jesus. Mellem det ord, den logos, hvormed Gud skabte verden og så den logos, hvormed grækerne undersøgte den.

Ved at have åbenbart sig i sit ord, sin logos, derved har Gud også givet mennesket sikkerhed for, at det kan stole på ham. Vel er Gud alttings skaber og hævet over alle ting, men hans ord, hans logos er ikke skabt, den er en del af hans evige treenighed. Gud kan derfor ikke handle i modstrid med logos. Han er som treenig ikke hævet over, men underlagt loven, kærligheden og fornuften. Ikke fordi han står lavere end loven, fornuften og kærligheden men fordi de er en del af ham selv.

Derfor må han blive menneske. Derfor må logos blive kød og tage

bolig hos os. Han er det sande lys, som skinner i mørket.

*

Den græske tænkning viste sig derved som et svagt menneskeskabt lys, men også et nødvendigt lys. For uden det ville der i bredeste forstand ikke have været noget sprog, Evangeliet kunne have åbenbart sig i.

I Dantes Guddommelige komedie fra år 1300, som er et slags kompendium over klassisk europæisk middelalderteologi og måske det smukkeste kunstværk, der er skabt, har Dante derfor problemer med, hvor han placerer Sokrates, Platon, Aristoteles osv.

Han kan ikke så godt placere dem i himlen, da de jo ikke er døbt og ikke har bekendt troen. På den anden side er de så tæt på kristendommen, at de ikke kan være fortabte i helvede. Derfor placerer han dem i mellemlandet Limbo. I Limbo brænder et bål, som skaber lys i mørket, og i dets lys vandrer alle de ædle hedninger, deriblandt de græske og romerske digtere og filosoffer. Selvom dette bål er rent jordisk og aldrig kan føre til saligheden, så minder det dog om det sande lys. Det viser en sand længsel.

Den græske rationalitets- og oplysningstanke skabte den jord, hvori Evangeliet kunne slå rod. Og den skabte det menneske, som ånden kunne arbejde med. Med grækernes rationalitet og med den romerske ret skabtes det frie europæiske menneske. Det frie menneske, som i det ydre er beskyttet af loven, og som indadtil alene er bundet af sin samvittighed og sin fornuft.

Og denne oplysning var ikke i modsætning til Det gamle testamente. Også i Det gamle testamente sker der i realiteten en afmytologisering af verden. Dæmonernes mørke spredes der, hvor lyset spredes. Derfor kunne Det gamle testamente så let oversættes til græsk, derfor blev mange ting først ret forstået i den græske oversættelse, og derfor har oplysning og rationalitet altid fulgt i kølvandet, når evangeliet er kommet til nye verdensdele. Den kristne mission foregår altid sammen med en vis hellenistisk mission.

Vel er det sandt, som Luther

siger, at ingen bliver teolog, hvis han ikke bliver det uden Aristoteles, men det hører med til den kristne teologis sublime dialektik, at også denne påstand er en påstand, som udfoldes inden for det videnskabelige begrebsapparat, som blev skabt i antikken, og som for alvor blomstrede i den kristne middelalder. Og ligesom Luther måtte fastholde loven over for antinomismen, således ville han have fastholdt teologiens rationalitet over for den moderne relativisme og antirationalisme, som tilmed kan optræde i teologisk forklædning. Til denne kunne Luther med lige så stor ret have sagt: "Ingen bliver teolog, hvis han ikke bliver det med Aristoteles." Uden loven intet kors og ingen frelse og uden fornuften intet troens paradoks.

Treenighedslæren er den græske rationalitets måde at tale om den Gud, som i Bibelen åbenbarer sig som Faderen, Sønnen og Helligånden. Treenighedslæren er i den forstand en frugt af Aristoteles, men det betyder ikke, at vi kan skrælle treenighedslæren væk og bagved finde den sande bibelske åbenbaring. Treenighedslæren er tværtimod et udtryk for, at også de dybeste trossandheder skal forklares med fornuften. Kristendommens paradokser bliver netop paradokser, ved at vi holder fast i fornuftens sprog, også når det viser ud over sin egen grænse.

Derfor har teologi og kirke altid set Grækenlands eksistenskamp i perserkrigene og Roms eksistenskamp i de puniske krige som parallelle med Israels eksistenskampe mod afgudsdyrkerne, og derfor måtte Gud nødvendigvis lade frelseshistorien udspille sig på det sted og den tid, hvor det skete.

Det er alt dette, Benedikt XVI ville understrege i sin tale på universitetet i Regensburg den 12. september.

Kampen står mellem den Gud, der har åbenbart sig som bundet til mennesket i kærlighed, og så den gud, som slet ikke har åbenbart sig, og som i sidste ende ikke er andet end ren mulighed, ren magt. Det er jo en udmærket definition af Muhammeds gud at sige, at "han er magten til at være til i alt, som er til". En sådan Gud ville også Nietzsche, Hitler, Hannibal og Kyros bøjede sig i støvet for.